

Sipos Mária

Szórend ugyanazon adatközlők folklór és nem folklór szövegeiben

Az előadás különböző adatközlőktől származó és különböző típusú hanti szövegekben hasonlítja össze az ige mögötti mondatrészek előfordulását. Az összehasonlításban az északi nyelvjáráscsoporthoz tartozó, egymáshoz közeli dialektusokból (serkáli és kazimi) származó, a 20. század folyamán, 30 év különbséggel gyűjtött folklór és nem folklór szövegek szerepelnek.

A kutatás fő kérdései az alábbiak:

- a. hasonlóan alakul-e a két adatközlő szabadon fogalmazott szövegeiben a posztverbális mondatrészek aránya és összetétele?
- b. (mindkét adatközlőre vonatkoztatva) a folklórszöveg szórendje hogyan viszonyul a nem folklór szöveg szórendjéhez?
- c. van-e változás/különbség a három évtized különbséggel gyűjtött, bár nyelvileg igen konzervatívnak feltételezhető folklórszövegek mondatainak szórendjében?

A szövegválogatás fő szempontja az volt, hogy a két adatközlő esetében – akik az életrajzi adatok alapján mindketten oroszul kiválóan tudó kétnyelvűek voltak – egyaránt álljon rendelkezésre hasonló mennyiségű epikus folklór szöveg (mese), valamint a nyelvi megformálásban sokkal nagyobb szabadságot engedő elbeszélő, visszaemlékező, illetve leíró, magyarázó funkciójú (nem folklór) szöveg is. Mivel a két gyűjtés – ugyan egymáshoz közeli, de – két különböző dialektusból származik, ugyanakkor három évtized is elválasztja őket, a kirajzolódó eltéréseket egyik tényezőhöz sem lehet biztonsággal kötni.

Az előadás két másik kutatáshoz kapcsolódik: Gugán Katalin – Sipos Mária: Ige mögötti mondatrészek régi hanti szövegekben (megjelenés alatt); Asztalos Erika – Gugán Katalin – Mus Nikolett: Uráli VX szórend: Nyenyec, hanti és udmurt mondatszerkezeti változások (előadás). Elhangzott: Nyelvelmélet és diakrónia 3. (konferencia, PPKE) 2016. november 22.; ami azt jelenti, hogy nemcsak a kérdések felvetése hasonló, hanem az eredmények bemutatásának módja is a fentiekéhez igyekszik illeszkedni.

Elhangzanak továbbá azok a tanulságok is, amelyek szövegváltozatok összevetésekor a gyűjtés-lejegyzés technikájának a nyelvi megformáltságra gyakorolt hatásáról, valamint a nyelvészeti prekonceptiókra támaszkodó szöveggondozás következményeiről váltak nyilvánvalóvá.